

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณของมโนทัศน์สังคมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือเรียน วิชาสังคมศึกษา หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จำนวน 5 เล่ม มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

การศึกษาคนควาข้อมูล

1. ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมโนทัศน์สังคมศึกษาและการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร บทความและงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์และตารางในการวิเคราะห์มโนทัศน์สังคมศึกษา
2. ศึกษาจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษารายวิชา ส 101, ส 102, ส 203, ส 204, ส 305 และ ส 306 พร้อมทั้งศึกษาคำอธิบายรายวิชา เพื่อสร้างเกณฑ์และตารางในการวิเคราะห์มโนทัศน์สังคมศึกษา
3. ศึกษาวิธีการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์โดยศึกษาจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์และตารางการนำเสนอ มโนทัศน์สังคมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือเรียน

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์มโนทัศน์สังคมศึกษา โดยนำจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มาวิเคราะห์หามโนทัศน์สังคมศึกษาหลักได้จำนวน 14 มโนทัศน์ และนำจุดประสงค์วิชาสังคมศึกษารายวิชา ส 101 ส 102 ส 203 ส 204 ส 305 และ 306 พร้อมทั้งคำอธิบายรายวิชามาวิเคราะห์หา

มโนทัศน์สังคมศึกษาย่อยรวมทั้งสิ้น 184 มโนทัศน์ จักรมโนทัศน์สังคมศึกษาหลัก และมโนทัศน์สังคมศึกษาย่อยที่สอดคล้องกันไว้ในข้อเดียวกัน (ดูภาคผนวกหน้า 230)

2. ผู้วิจัยสร้างเกณฑ์ในการศึกษาวิธีการนำเสนอ มโนทัศน์สังคมศึกษา ในหนังสือเรียนสังคมศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์ 2 วิธี คือ

2.1 แบบบรรยาย (Expository) หมายถึง การนำเสนอ มโนทัศน์สังคมศึกษาในลักษณะที่ให้ความรู้กับผู้เรียนโดยตรง โดยการอธิบาย บอกความหมายให้คำนิยาม บอกชนิด ประเภท ลักษณะ การแปลความหมายของเนื้อหา อาจมีหรือไม่มีกรยกตัวอย่าง รูปภาพ หรือเครื่องช่วยประกอบ

2.2 แบบให้คนพบด้วยตนเอง (Discovery) หมายถึง การนำเสนอ มโนทัศน์สังคมศึกษาในลักษณะที่ส่งเสริมการค้นพบด้วยตนเองของผู้เรียนโดยการเสนอปัญหา การแยกแยะข้อมูล การจับหมวดหมู่ การตีความ การยกตัวอย่างสถานการณ์ การเปรียบเทียบและการสรุปความเป็นมโนทัศน์ด้วยวิธีการใช้คำถาม ประเด็นปัญหาประกอบซึ่งผู้เรียนต้องตัดสินใจด้วยจากพื้นฐานข้อมูลที่ได้อ่านมาตามลำดับ

3. นำเกณฑ์ในการวิเคราะห์ มโนทัศน์สังคมศึกษาและเกณฑ์การศึกษาวิธีการนำเสนอ มโนทัศน์สังคมศึกษาไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่าน (ดูภาคผนวก หน้า 220) พิจารณาเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมเชิงเนื้อหาและให้ข้อคิดเห็น โดยถือเกณฑ์เสียงข้างมากจำนวน 2 ใน 3 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. ผู้วิจัยนำเกณฑ์ที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์สังคมศึกษาให้เหมาะสม จากการปรับปรุงแก้ไขครั้งนี้ทำให้ได้มโนทัศน์สังคมศึกษาหลัก 10 มโนทัศน์ และมโนทัศน์สังคมศึกษาย่อยรวมทั้งสิ้น 56 มโนทัศน์

5. นำเกณฑ์การวิเคราะห์ มโนทัศน์สังคมศึกษาและเกณฑ์การศึกษาวิธีการนำเสนอ มโนทัศน์สังคมศึกษาในหนังสือเรียน มาสร้างเป็นตารางในการวิเคราะห์ 3 ตาราง คือ

5.1 ตารางวิเคราะห์ มโนทัศน์สังคมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือเรียนสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)

5.2 ตารางการศึกษาความสอดคล้องของมโนทัศน์สังคัมศึกษาที่นำเสนอในหนังสือเรียนกับมโนทัศน์สังคัมศึกษาที่กำหนดจาก จุดประสงค์ของหลักสูตรสังคัมศึกษา มัชฌิมศึกษาตอนต้น

5.3 ตารางศึกษาวิธีการนำเสนอมโนทัศน์สังคัมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือเรียนสังคัมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)

6. นำเกณฑ์และตารางการวิเคราะห์ทั้ง 3 ตาราง มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์หนังสือเรียนสังคัมศึกษา โดยผู้วิจัยได้ทำการทดลองวิเคราะห์หนังสือเรียนสังคัมศึกษาชั้นละ 1 บท โดยการสุ่มตัวอย่างประชากรอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ผลจากการสุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า เนื้อหาบทเรียนที่ได้ คือ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บทที่ 9 การเข้าใจแผนที่ หน้า 102-116

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 บทที่ 4 แหล่งอารยธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
หน้า 33-40

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 บทที่ 27 ภูมิอากาศวิทยา หน้า 119-125

โดยการวิเคราะห์ทุกข้อย่อยของบทเรียน โดยการอ่านสรุปใจความแล้วขีดเส้นใต้ประโยคหรือวลีที่แสดงมโนทัศน์สังคัมศึกษาข้อย่อยแต่ละมโนทัศน์ แล้วใส่รหัสหมายเลขของมโนทัศน์ย่อยไว้ในแต่ละข้อย่อยหรือประโยคที่ขีดเส้นใต้ บันทึกความถี่ของมโนทัศน์สังคัมศึกษาที่พบในแต่ละข้อย่อยลงในตารางวิเคราะห์มโนทัศน์ รวมคะแนนความถี่ของมโนทัศน์คิดค่าเป็นร้อยละศึกษามโนทัศน์สังคัมศึกษาที่พบในหนังสือเรียน โดยการขีดรอยคะแนน 1 ขีดต่อมโนทัศน์ที่พบมโนทัศน์ใน 1 ข้อย่อย ศึกษาวิธีการนำเสนอมโนทัศน์สังคัมศึกษาที่พบในหนังสือเรียน แล้วบันทึกความถี่ของวิธีการนำเสนอ โดยการขีดรอยคะแนน 1 ขีด ต่อวิธีการนำเสนอ 1 วิธี ต่อ 1 ครั้ง แล้วนำไปให้ครูทรงคุณวุฒิสุ่มจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมอีกครั้งหนึ่ง

7. นำผลที่ครูทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงการวิเคราะห์ แล้วนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์หนังสือเรียนสังคัมศึกษาต่อไป

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิเคราะห์หมโนทัศน์สังคมศึกษา ได้แก่ หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ รวม 5 เล่ม คือ

1. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) ประเทศของเรา เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2528 155 หน้า
2. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) ประเทศของเรา เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2528 173 หน้า
3. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ม.2) เพื่อนบ้านของเรา พิมพ์ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2528 302 หน้า
4. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) โลกของเรา เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 7 พ.ศ. 2529 271 หน้า
5. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) โลกของเรา เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2529 144 หน้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในการวิเคราะห์หนังสือเรียน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หมโนทัศน์สังคมศึกษาในหนังสือเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3) ทั้ง 5 เล่ม โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์หมโนทัศน์สังคมศึกษาด้วยตนเอง และตรวจสอบการวิเคราะห์ให้มีความเชื่อมั่นมากขึ้น และปราศจากอคติของผู้วิจัยโดยมีผู้ช่วยวิจัยทำการวิเคราะห์รวม 6 คน คุณสมบัติของผู้ช่วยวิจัยมีดังนี้

- 1.1 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษา เอกวิชาสังคมศึกษา
- 1.2 มีประสบการณ์ในการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่า 5 ปี
- 1.3 เป็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในรายวิชาที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัย

2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการวิเคราะห์หมโนทัศน์สังคมศึกษาในหนังสือเรียนสังคมศึกษา โดยใช้เกณฑ์และตารางการวิเคราะห์หมโนทัศน์สังคมศึกษา โดยใช้วิธีการอ่านสรุปใจความแล้วชี้คเส้นใยประโยคหรือวลีที่แสดงหมโนทัศน์สังคมศึกษาย่อยแต่ละหมโนทัศน์ที่พบในแต่ละช้อยย่อยของแต่ละบทเรียน แล้วเขียนรหัสหมายเลขของหมโนทัศน์สังคมศึกษาย่อย ไว้ในแต่ละช้อยย่อย โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์หนังสือเรียนทั้ง 5 เล่ม เล่มละ 2 ครั้ง ส่วนผู้ช่วยวิจัยทำการวิเคราะห์เพียงครั้งเดียวโดยผู้ช่วยวิจัย 2 คน วิเคราะห์หนังสือเรียนชั้น ม.1 คนละ 2 เล่ม ผู้ช่วยวิจัย 2 คน วิเคราะห์หนังสือเรียนชั้น ม.2 คนละ 1 เล่ม ผู้ช่วยวิจัย 2 คน วิเคราะห์หนังสือเรียนชั้น ม.3 คนละ 2 เล่ม ผู้วิจัยนำหนังสือเรียนที่ได้วิเคราะห์ตามเกณฑ์แล้วมาเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ ซึ่งโดยส่วนรวมแล้วได้ผลตรงกัน

3. ผู้วิจัยบันทึกความถี่ของหมโนทัศน์สังคมศึกษาที่พบในหนังสือเรียน ลงในตารางการวิเคราะห์ โดยการชี้ครอยคะแนน 1 ชี้ค ทอมหมโนทัศน์สังคมศึกษาที่พบ 1 หมโนทัศน์ ท่อ 1 ครั้ง

4. ผู้วิจัยศึกษาวิธีการนำเสนอหมโนทัศน์สังคมศึกษาในหนังสือเรียนตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการชี้ครอยคะแนน 1 ชี้คทอวิธีการนำเสนอ 1 วิธี ท่อ 1 ครั้ง ในตารางการศึกษาวีธีการนำเสนอหมโนทัศน์สังคมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

1. นำตารางการวิเคราะห์หมโนทัศน์สังคมศึกษาที่ปรากฏในหนังสือเรียนสังคมศึกษา มาคิดค่าเป็นร้อยละ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางและอธิบายประกอบ

2. นำตารางการศึกษาความสอดคล้องของหมโนทัศน์สังคมศึกษาที่นำเสนอในหนังสือเรียนสังคมศึกษากับหมโนทัศน์สังคมศึกษาที่กำหนดจากจุดประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาคิดค่าเป็นร้อยละ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางและอธิบายประกอบ

3. นำตารางการศึกษาวีธีการนำเสนอหมโนทัศน์สังคมศึกษาที่พบในหนังสือเรียน มาคิดค่าเป็นร้อยละ แล้วนำเสนอผลการศึกษาในรูปตารางประกอบความเรียง

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

$$\text{การร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนรอยคะแนนที่ได้}}{\text{จำนวนรอยคะแนนทั้งหมด}} \times 100$$